

ИНЖ. КОСТАДИН ЦАНЕВ

Текстът е част от книгата на Стефан Саранеделчев "164 казанлъшки учители от 50-те и 60-те години на XX в." (изд. Кота, 2021 г.) и е публикуван с незначителни редакции за целите на Есториум с позволение на автора.

За хилядите ученици, на които през периода 1947 г. - 1968 г. е преподавал предимно по „якост на материалите“ (съпромат), но на някои и по „машинни елементи“, „конструктивно чертане“ и други технически дисциплини той бе високо ерудираният инженер, белгийски възпитаник, към който се обръщаха почитателно с „инженер Цанев“. Добродушното му държание към тях, което бе в пълен унисон с добротата излъчвана от външния му вид - гъсти вежди, голямо чело, лице наподобяващо на художника Дечко Узунов пък ги караха в разговори по между си със симпатия да го назовават „Бай Коста Цанев“.

Часовете при него преминаваха неусетно, без излишно напрежение и при преподаване на уроците, и при изпитване. Когато преподаваше нов урок предпочиташе в повечето време да бъде с гръб към учениците, като постоянно изписва с тебешир на черната дъска формули, да чертае чертежи, да решава задачи, а като се наложеше да изтрие нещо, за да не губи време, това правеше не с напоената с вода гъба, а с ръкава на учителската манта, която неизменно носеше. А колко успешно чертаеше с ръка, така както други дори и с линия и пергел не успяваха да начертаят! Ако се случваше някои ученици да не внимават и да шумят, той без да се отклонява от писането, без укор, а по бащински казваше: „Шит, шит, тихо, тихо, глей тук да разбереш и запомниш. Всеки може да не разбере, но мурафетът е да разбереш.“ Друг израз, с който го е запомнил Т. Танев, випуск 1964 г., по-късно инженер и началник на Инспекция по труда – Ст. Загора: „Не е мурафетът да препишеш, а да знаеш откъде да препишеш.“

Костадин Цанев говореше бавно, увлекателно обясняваше точно и ясно всяко нещо, по такъв начин, че мнозина, които нямаха щастието да се снабдят с дефицитните през онези години учебници, можеха да си водят подробни записки. След години някои от тях завършили висши технически заведения не само в България, но и в СССР, и в Чехословакия са споделяли, че записките при инж. Цанев са им служили по-добре отколкото лекциите на професори.

Костадин Цанев бе и добродушен човек, на който му липсваше каквато и да е надменност. Нито аз, нито друг от бившите му ученици, с които съм разговарял не знаеха подробности за неговия изпълнен с драматизъм живот. Научих за тях през януари 2020 г. от разговор с единствената му дъщеря, дългогодишната детска учителка Тонка Костадинова.

Костадин Петров Цанев е роден на 9 януари 1906 г. в квартал „Кулата“ на гр. Казанлък, в семейството на учители. Майка му умира, когато е на три години и баща му, който е главен учител на Куленското училище (по сегашната терминология - директор) се оженва повторно, също за учителка. Начално и прогимназиално образование завършва в родния си град. Завършва и първите два гимназиални класа (8-ми и 9-ти), но тогава и баща му почива. Останал без каквато и да е било материална подкрепа младият Костадин прекъсва учението си и през 1923 г. решава да емигрира за Западна Европа, където да потърси препитание, но и с цел да продължи образованието си. След кратки странствания се установява в гр. Лиеж, Белгия. В продължение на пет години работи, спестява средства и след това завършва средното си образование, а после и Висше инженерно училище в същия град. Следването в белгийския университет му носи удоволствие с признание за неговите способности, както от състуденти, така и от преподаватели. Дори неговият професор по дескриптивна геометрия е така впечатлен от знанията му, че се обръща към него с израза *„Констант (така белгийците са го назовавали), ти си кралят на дескриптивната геометрия“*. Пред Костадин Цанев се открива възможността да продължи пребиваването си там или като преподавател във висшето училище, или на престижна работа в белгийска фирма. Но носталгията към родината и родния град надделява и той през 1937 г. се завръща в Казанлък, където започва работа в Кооперация, Светлина“. На следващата 1938 г. сключва брак с Донка Иванова, която е от стар енински род. През 1941 г. се ражда дъщеря им Тонка. По това време инж. Костадин Цанев се прехвърля на работа в италианската самолетна фабрика „Капрони“ - Казанлък, която от края на 1942 г. става Държавна самолетна фабрика, а в първите години след 1944 г. е включена в българския военно-промишлен комплекс с име "Завод 13".

През 1947 г. директорът на Механо-електротехническата гимназия - Казанлък (малко по-късно преименувана на Техникум по механотехника и електротехника) инж. Димитрий Пидсон го поканва за учител в това училище. Вероятно да склони на това предложение му повлияват различни фактори: желанието породено още от учението в Белгия да преподава, новият режим във военното предприятие, където започват "да не гледат с добро око" на западноевропейски възпитаници, а

възможно и неговият приятел и колега от Завод 13, също западноевропейски възпитаник, прехвърлил се по същото време да работи като учител инж. Слави Митов. Но за разлика от Митов, на Костадин Цанев в учебното заведение не му признават инженерното образование, защото преди него не е завършил в България, а в „капиталистическа страна“ средното си образование. Не му е признат и трудовият стаж в Белгия. Много години този умен, кротък, етичен човек носи в себе си мъката от това, въпреки че го топли обичта на ученици и колеги-учители. Разбрал, че ако му бъде признато висшето образование ще има възможност да получи по-висок размер пенсия, през 1967 г. решава да се яви на приравнителни изпити, като по този начин придобива и българско средно образование. Но радостта от признанието е кратка. В късната есен на 1967 г. се разболява от тежка пневмония, която лекарите не успяват да овладеят с антибиотици, защото се оказва, че е алергичен към тях.

Почива на 18 януари 1968 г., малко след навършване на 62-годишна възраст.

В мен е останал споменът от последния път, когато го видях. Голяма група абитуриенти няколко вечери преди 24 май обикаляхме домовете на учителите си и им правихме серенади. Инж. Костадин Цанев излезе на балкона на втория етаж на къщата, намираща се от източната страна на ул. „Искра“ (съборена след 1976 г.). Изслуша благодушно нашите скандирания, песните и музикалните изпълнения, след което произнесе няколко изречения на благодарност за тях и пожелания за успехи в живота, който ни предстои. Леко прегърбената му фигура, познатото лице със сресаната назад коса, кротките бащински думи, всичко това на фона на настъпващата нощ наподобяваха на нещо библейско, което караше очите ни да се изпълват със сълзи...